

עוף המדבר

סקר ומשדור של אוכלוסיית הקטות בנגב, מגלה מידע חדש על עופות הקרקע המדבריים, מידע שימשם בסיס לפעולות ממשק למטרת אישוש האוכלוסייה ההולכת וקטנה. הבסיס הצבאי שבטה שותף לשמירה על הטבע סביבו, ומסייע בהצלת אוכלוסיית הקטות במרחבו

מאת מערכת רשות הטבע והגנים

קטה. עוף קרקע החי בנוף המדברי צילום ערן היימס

חיים חמישה מיני קטות, בעיקר במרחב שבין ספר המדבר למדבר הקיצון. תצפיות בקטות בנגב מעידות כי מאז שנות ה-80 של המאה ה-20 הולכות וקטנות אוכלוסיותיהן - מאלפים בעבר למאות בודדות כיום, יחד עם דחיקה ופגיעה בבתי הגידול שבהם היו נפוצות ועם שינויים בתחומי התפוצה שלהן. כמינים דוגרי קרקע הם הראשונים שנפגעים כאשר חלים שינויים בבתי הגידול שלהם, והשינויים באוכלוסיות מעידים על השינויים שמתחוללים בשטח. לפיכך יזמה רשות הטבע והגנים, בשיתוף עם מרכז הצפרות הישראלי של החברה להגנת הטבע בנגב, סקר למעקב ולניטור אוכלוסיות הקטות במרכז הנגב ובצפון. הסקר, בניהולם של ד"ר אודי קולומבוס ומידד גורן ממרכז צפרות רמת הנגב, כולל ספירות חוזרות באתרי שתייה מרכזיים, ומתמקד בניטור הקטות במרחב שבטה וניצנה. מידע זה ישמש בסיס להפעלת ממשק שיסייע לקיומן של הקטות בנגב. חלק נוסף מתכנית הניטור כרוך בלכידה ובמשדור של קטות במשדור לווייני ובמשדור רדיו, האוספים נתונים שיאפשרו ללמוד על תנועתן במרחב.

"באחד מערבי הקיץ של 2013, ישבתי וחיכיתי באתר לינה של קטות באזור ניצנה. היה זה ברמה מישורית מכוסה אדמת חמאדה שאליה היו מגיעות בכל ערב, לאחר השקיעה, קטות רבות מארבעת המינים המצויים באזור. הבחירה שלהן ללון באתר זה מובנת - המישור רחב ומאפשר לגלות כל טורף מתקרב, והקטות נטמעות בין אבני הצור הפזורות בו ומוסוות היטב. כמה ימים לפני כן, מישדרנו במשדרי לוויין ורדיו כמה קטות סגליות, ואני קיוויתי שיגיעו גם פרטים שמושדרו. לשמחתי, בלהקה שהגיעה נמצאו שני פרטים ממושדרים, וכמה ימים אחר כך גיליתי שהם זוג הנמצא בשלבי קינון מתקדמים, בסמוך לאתר הלינה". כך מתאר אילון גור, החוקר את הקטות בנגב, את המעקב אחר הזוג הממושדר לאורך תקופת הקינון, מעקב שהביא לגילוי אתר לינה קבוע בגבעות קציעה. אתר ששימש כמה מינים של קטות ותרם מידע חשוב לתצפיות השדה.

מי הן הקטות?

הקטות הן עופות קרקע הקרובות ליונים שחיות בנופים מדבריים פתוחים. בישראל

צבא הגנה לטבע

בעשורים האחרונים נפגעו רבים ממקורות המים הטבעיים באזורי התפוצה של הקטות, וחוסלו מקורות מים מלאכותיים רבים (מאגרי קולחין) שהקטות התרגלו להגיע אליהם (הקטות חייבות לשתות מים בכל יום, או בכל כמה ימים, ולצורך כך הן עפות בקבוצות גדולות, בעיקר בשעות הבוקר, בדרך כלל למקורות מים קבועים שאימצו). בריכות החמצון של בסיס שבטה (ביסל"ת) בנגב מושכות אליהן את הקטות מכל האזור כמקור מים בלעדי, אך עקב איכותם הירודה של המים בבריכות קיים חשש שצריכת המים המזוהמים משפיעה אף היא על הירידה בגודל האוכלוסייה של הקטות. "לפני כשנה חשפנו בפני מפקדי הבסיס את העובדה שאוכלוסיית קטות מתקיימת בגזרתם, ומסתמכת על בריכות החמצון שלהם", מספר גל ביסמוט, פקח הר הנגב הגבוה ומוביל הפרויקט מטעם רשות הטבע והגנים. "המפקדים לא היססו ו'אימצו' את הקטות. הנושא הוכנס כנדבך מרכזי בהרצאות הפקח הקבועות שאני מעביר בבסיס. החיילים מבינים את פוטנציאל הנזק שחוסר תשומת לב יכול לעשות לטבע סביבם, ומה הפתרון הפוטנציאלי", מוסיף ביסמוט. הפעילות מתקיימת במסגרת מיזם 'צבא הגנה לטבע' - מפקדים לוקחים אחריות על סביבתם. המיזם המשותף לצה"ל, לרשות ולחברה להגנת הטבע, ממומן על ידי קרן הדוכיפת ומקיים ב-2015 פרויקטים שונים. אנו מקימים בנגב מקורות מים חדשים ונקיים למען הקטות ובמקביל מצמצמים מקורות מים מזוהמים ומונעים גישה למקורות שנשארים. בהמשך, ייבנה בתוך בסיס שיבטה מיצפור ציפורים לעבר הבריכה הנקייה, שיאפשר לחיילי הבסיס לתצפת על הקטות ועל בעלי החיים האחרים שיגיעו למקור המים החלופי והנקי וללמוד אודותם. נמפה את שטחי האש של שיבטה ונאפיין בהם אזורים רגישים. וכן נתאם בין איזורי האימונים לשטחי הקינון של הקטות בתקופת הקינון. "נושא הקטות יכנס כתוכן חובה בגרף הכשרת המפקדים, ודרך כך אנו מקווים לפתוח את עולמם של החיילים לשילוב בר קיימא בין צבא ושמירת טבע", מסכם ביסמוט.